

AVROPA İNSAN HÜQUQLARI MƏHKƏMƏSİ

BİRİNCİ BÖLMƏ

NOVRUZ İSMAYILOV AZƏRBAYCANA QARŞI

(16794/05 №-li şikayət)

QƏRAR

STRASBURQ

20 fevral 2014-cü il

Bu qərar Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilən *hallarda qəti qərara çevriləcəkdir*. Qərara redaktə xarakterli dəyişikliklər edilə bilər.

Novruz İsmayılov Azərbaycana qarşı iş üzrə,

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (Birinci Bölmə) aşağıdakı tərkibdə:

Sədr– İzabel Berro-Lefevr,

Hakimlər –

Elizabet Şteyner,

Xanlar Hacıyev,

Miryana Lazarova Traykovska,

Julia Laffranq

Linos Aleksandr Sicilianos

Erik Mose və Bölmə katibinin müavini- Soren Nielsen

28 yanvar 2014-cü ildə işə qapalı məhkəmə iclasında baxaraq

MÜƏYYƏN ETDİ:

PROSEDUR

1. Bu iş Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı cənab Novruz Binnət oğlu İsmayılovun (“ərizəçi”) İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Konvensiyanın (“Konvensiya”) 34-cü maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasına qarşı 3 mart 2005-ci il tarixində təqdim etdiyi şikayət (16794/05 nömrəli) ilə başlanılmışdır.
2. Ərizəçi Azərbaycanda fəaliyyət göstərən vəkil cənab F.Ağayev tərəfindən təmsil olunmuşdur. Azərbaycan Hökumətini (“Hökumət”) səlahiyyətli nümayəndəsi cənab Ç.Əsgərov təmsil etmişdir.
3. Ərizəçi xüsusilə iddia etmişdir ki, onun məhkəməyəqədər həbsinə dair məhkəmə qərarları ağlabatan əsaslara malik olmadığından, ərizəçinin Konvensiyanın 5-ci maddəsində nəzərdə tutulan azadlıq hüququ pozulmuşdur. Ərizəçi, o cümlədən, şikayət etmişdir ki, onun məhkəməyəqədər həbsinin uzadılması ilə əlaqədar məhkəmə baxışı onun iştirakı olmadan həyata keçirilmişdir, onun vəkili 23 dekabr 2004-cü il tarixində Xətai Rayon Məhkəməsində keçirilən məhkəmə iclasının tarixi və keçirildiyi yer barədə

məlumatlandırılmamışdır və milli məhkəmələr onun azad olunması üçün təqdim etdiyi xüsusi dəlilləri nəzərə almamışlar.

4. 27 avqust 2009-cu ildə ərizə Hökumətə göndərilmişdir.

FAKTLAR

I İŞİN HALLARI

5. Ərizəçi 1961-ci ildə anadan olmuşdur və hazırda Bakıda azadlıqdan məhrumetmə cəzasını çəkir.

6. Ərizəçi Borçalı Bankının və Borçalı Assosiasiyasının təsisçisi, həmçinin bankın müşahidə şurasının sədri olmuşdur.

A.Ərizəçiyə qarşı cinayət təqibinin başlanılması və həbs qətimkan tədbirinin tətbiq edilməsi

7. 19 aprel 2004-cü ildə Borçalı Assosiasiyasının fəaliyyəti ilə bağlı Vergilər Nazirliyi tərəfindən Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsi ilə (vergi ödəməkdən yayınma) cinayət işi başlanılmışdır.

8. Ərizəçi müstəntiqin sorğusuna cavab olaraq yuxarıda göstərilən cinayət işi ilə bağlı ifadə vermiş və istintaqın müxtəlif mərhələlərində iştirak etmişdir.

9. Xüsusilə, 16 iyul 2004-cü ildə ərizəçi müstəntiq tərəfindən dindirilmişdir və 20 iyul 2004-cü ildə ərizəçi digər şahidlə üzləşdirilmişdir.

10. 21 və 27 iyul 2004-cü il tarixlərdə ərizəçiyə işin araşdırılmasına kömək üçün istintaqda iştirak etmək təklif olunmuşdur, lakin ərizəçi bu təklifi yerinə yetirə bilməmişdir.

11. 18 və 26 avqust 2004-cü il tarixlərdə ərizəçi könüllü olaraq istintaq orqanlarına gəlmişdir, ərizəçi digər iki şəxslə üzləşdirilmişdir.

12. 2004-cü ilin sentyabrın əvvəlində müstəntiq ərizəçi ilə əlaqə yaratmaq istəsə də onun olduğu yeri müəyyən edə bilməmişdir.

13. 14 sentyabr 2004-cü ildə müstəntiq ərizəçinin istintaqda məcburi iştirakını tələb etmişdir.

14. 28 sentyabr 2004-cü ildə ərizəçi istinaq orqanına gəlmişdir. Həmin gün müstəntiq ərizəçiyə işlə bağlı Cinayət Məcəlləsinin 178 (dələduzluq), 179 (mənimsəmə), 313 (vəzifə saxtakarlığı) maddələri ilə təqsirləndirildiyi barədə məlumat vermişdir. Ərizəçiyə qarşı ittihamlar Borçalı Assosiasiyasında keçirilmiş maliyyə auditinin və Borçalı Bankı və Borçalı Assosiasiyasının fəaliyyəti çərçivəsində ərizəçinin biznes əlaqələri qurduğu müxtəlif şəxslərin ifadələrinin nəticələrinə əsasən irəli sürülmüşdür.

15. Həmin gün prokuror ərizəçi barədə həbs qətimkan tədbirinin seçilməsini hakimdən xahiş etmişdir. Prokuror ərizəçinin ittiham olunduğu cinayətlərin ağırlığını, qaçıb gizlənməyinin və istintaqın aparılmasına maneə törədə biləcəyinin mümkünlüyünü səbəb kimi gətirərək bu tələbi irəli sürmüşdür.

16. Məhkəmədə ərizəçi və onun vəkili bildirmişlər ki, ərizəçi heç bir zaman istintaqın gedişatına maneə törətməmiş və ya gizlənməyə cəhd etməmişdir. Onlar həmçinin qeyd etmişdilər ki, ərizəçinin tələb olunan vaxtda istintaqda iştirak etməməsi onun səhhəti ilə bağlı olmuşdur.

17. 28 sentyabr 2004-cü ildə hakim ərizəçiyə qarşı irəli sürülmüş ittihamlara və ərizəçi barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinə dair prokurorun təqdimatına əsaslanaraq onun üç ay müddətinə həbsə alınmasına qərar vermişdir. Hakim bu tədbirin zəruriliyini aşağıdakı kimi əsaslandırmışdır:

“Novruz Binnət oğlu İsmayilovun ağır cinayət əməli törətdiyini, istintaqdan gizlənməsinin və cinayət prosesinin iştirakçılara qeyri-qanuni yolla təsir etməsinin, mühakimə icraatı üçün zəruri olan məlumatların gozləndilməsi və ya saxtalaşdırılması yolu ilə istintaqın normal gedişinə mane ola bilməsinin mümkünlüyünü və istintaqda iştirak etmək üçün dəvət olunduğu halda üzrsüz səbəblərdən gəlməyəcəyinə və ya cinayət məsuliyyətindən digər vasitələrlə boyun qaçırma biləcəyinə kifayət qədər əsasların olduğunu nəzərə alaraq, Novruz Binnət oğlu İsmayilov barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilməlidir”.

18. Ərizəçi onun cinayət əməlini törətdiyinə dair kifayət qədər sübutların olmadığını və onun barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinin əsaslı olmadığını qeyd edərək Xətai Rayon Məhkəməsinin 28 sentyabr 2004-cü il tarixli qərarından şikayət vermişdir. Ərizəçi xüsusilə qeyd etmişdir ki, o, həbs olunana qədər həmişə istintaqa kömək etmişdir

və məhkəmə onun ailə vəziyyətini, sağlamlıq durumunu və digər şəxsi halları nəzərə almamışdır. Ərizəçi onu da qeyd etmişdir ki, onun işlə bağlı hər hansı sənədləri gizlətməsi və saxtalaşdırması mümkün deyildi, çünki bütün lazımi sənədlər onun ofisindən istintaq orqanı tərəfindən götürülmüşdür.

19. 05 oktyabr 2004-cü il tarixində Apellyasiya Məhkəməsi ərizəçinin həbsini əsaslı hesab edərək onun şikayətini rədd etmişdir. Məhkəmənin qərarının müvafiq hissəsində deyilir:

“Bütün dəlliləri araşdırdıqdan, vəkilin şikayətin təmin edilməsi və prokurorun şikayətin təmin edilməməsi barədə çıxışlarını dinləyərək məhkəmə kollegiyası 28 sentyabr 2004-cü il tarixli qərarı ədalətli və qanuni olduğundan, dəyişdirmədən saxlayır”.

B.Ərizəçinin həbsinin uzadılması və məhkum olunması

20. İşlə bağlı bir sıra ifadələr əldə edilməsinə və maliyyə auditinin Milli bank və Vergilər Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilməsinə baxmayaraq, istintaqın bitməsi üçün hələ bir az daha vaxt lazım olduğundan, 16 dekabr 2004-cü ildə müstəntiq Baş prokurorun müavinindən ərizəçinin həbsinin uzadılmasını xahiş etmişdir.

21. 23 dekabr 2004-cü ildə Baş prokurorun müavini ərizəçinin həbsinin 28 fevral 2005-ci ilə qədər uzadılması ilə bağlı məhkəməyə təqdimat verdi. Təqdimatın müvafiq hissəsində deyilir:

“Keçirilmiş sənədlərin auditin yazıları əldə olunmalı, auditin nəticələrinə görə müəyyən şahidlər dindirilməli, üzvləşdirmələr keçirilməlidir, zəruri olduğu təqdirdə mühasibat və xəşünaslıq ekspertizaları keçirilməli, dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsi üçün müvafiq addımlar atılmalıdır, İsmayilov Novruz Binnət oğluna qarşı yuxarıda qeyd edilən məsələlərlə əlaqədar əlavə ittihamlar irəli sürülməli və bu istintaq hərəkətlərinin sonunda cinayətlərdə digər şəxslərin iştirakı müəyyən edilməli və onların məsuliyyətə cəlb edilməsi məsələləri həll edilməlidir.

Yuxarıda göstərilən istintaq hərəkətlərinin yerinə yetirilməsi üçün iki aydan az olmayan müddət tələb olunur. Lakin təqsirləndirilən şəxs İsmayilov Novruz Binnət oğlunun həbsinin müddəti 28 dekabr 2004-cü ildə bitir. Cinayət işinin mürəkkəbliyini nəzərə alaraq, yuxarıda qeyd edilən istintaq hərəkətlərini yerinə yetirmək üçün iki ay əlavə müddət lazım olduğundan N.İsmayilovun həbsi 28 fevral 2005-ci ilə qədər uzadılmalıdır.”

22. 23 dekabr 2004-cü il tarixində Xətai Rayon Məhkəməsinin hakimi prokurorun təqdimatına əsaslanaraq ərizəçinin həbsinin 28 fevral 2005-ci ilə qədər uzadılması

haqqında qərar qəbul etdi. Məhkəmə qərarı prokurorun təqdimatını sözbəsöz təkrarlayaraq aşağıdakı kimi əsaslandırılmışdır:

“Keçirilmiş sənədlərin auditin yazıları əldə olunmalı, auditin nəticələrinə görə müəyyən şahidlər dindirilməli, üzləşdirmələr keçirilməlidir, zəruri olduğu təqdirdə mühasibat və xəşünaslıq ekspertizaları keçirilməli, dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsi üçün müvafiq addımlar atılmalıdır, İsmayilov Novruz Binnət oğluna qarşı yuxarıda qeyd edilən məsələlərlə əlaqədar əlavə ittihamlar irəli sürülməli və bu istintaq hərəkətlərinin sonunda cinayətlərdə digər şəxslərin iştirakı müəyyən edilməli və onların məsuliyyətə cəlb edilməsi məsələləri həll edilməlidir.

İsmayilov Novruz Binnət oğlunun həbsinin müddəti 28 fevral 2004-cü ildə bitir. Lakin bu müddət ərzində əlavə istintaq hərəkətləri keçirmək mümkün olmadığından hesab edirəm ki, təqdimat təmin edilməlidir və N.İsmayilovun həbsi iki ay müddətinə, 28 fevral 2005-ci ilə qədər uzadılmalıdır.”

23. 23 dekabr 2004-cü il tarixində məhkəmə prosesi ərizəçinin iştirakı olmadan, lakin müstəntiqin iştirakı ilə keçirildi. Məhkəmə prosesinin protokoluna əsasən, ərizəçi öz vəkili F.A tərəfindən təmsil olunmuşdur və o, çıxış edərək ərizəçinin həbsinin uzadılmasına heç bir etiraz etmədiyini bildirmişdir.

24. 27 dekabr 2004-cü ildə prosesin protokolu vəkil F.A-ya verildikdən sonra, o protokolun saxta olması, oraya yalnız məlumatın daxil edilməsi və onun prosesdə iştirak etmədiyi və həbsin uzadılmasının xeyrinə çıxış etmədiyi haqda yazılı qeydlər verdi. Elə həmin gün vəkil F.A Xətai Rayon Məhkəməsinin hakimindən protokola düzəlişlərin edilməsini xahiş etmişdir. Vəkil xüsusilə qeyd etmişdir ki, məhkəmənin yeri və vaxtı haqda ona heç bir məlumat verilməyib, o prosesdə iştirak etməyib. O qeyd etmişdir ki, protokol saxtalaşdırılmışdır.

25. Bundan başqa, F.A.-nın məhkəmə prosesində iştirak etməməsi 28 dekabr 2004-cü ildə F.A. və məhkəmə işçisi arasında, F.A. və müstəntiq arasında, eyni zamanda F.A. və ərizəçinin həbsini uzadan Xətai Rayon Məhkəməsinin hakimi arasında olmuş telefon danışıqlarının yazılarından da görünür və yuxarıda göstərilən şəxslər bu halı F.A. ilə telefon danışıqında təsdiqləmişlər. Baxmayaraq ki, hakim telefon danışıqında təsdiq edir ki, vəkilin iştirak etməsi ilə bağlı məhkəmə prosesinin protokolunda müəyyən səhvlər mövcuddur, eyni zamanda, həmin danışıqda o, məhkəmə protokoluna rəsmi şəkildə düzəliş edilməsindən imtina etmişdir.

26. 28 dekabr 2004-cü il tarixli qərara əsasən, Xətai Rayon Məhkəməsinin eyni hakimi F.A.-nın düzəliş edilmə xahişinə rədd cavab verir və vəkilin 23 dekabr 2004-cü ildə keçirilən məhkəmə prosesində iştirak etdiyini bildirir.

27. 28 dekabr 2004-cü ildə ərizəçi onun həbs müddətinin uzadılması ilə bağlı Xətai Rayon Məhkəməsinin 23 dekabr 2004-cü il tarixli qərarından apellyasiya şikayəti vermişdir. Ərizəçi məhkəmə prosesində iştirak etməməsini və onun vəkilinə məhkəmə prosesinin yeri və tarixi barədə məlumat verilməməsini bildirmişdir. Daha sonra o, bildirmişdir ki, onun həbs müddətinin uzadılmasının heç bir əsası yoxdur, belə ki, birinci instansiya məhkəməsi bu qərarı əsaslandırma bilməmişdir. 5 yanvar 2005-ci ildə o, apellyasiya şikayətinə əlavə təqdim etdi və 23 dekabr 2004-cü il tarixli məhkəmə prosesinin protokolunun saxtalaşdırılması ilə əlaqədar olaraq Xətai Rayon Məhkəməsinin hakiminin barəsində xüsusi qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

28. 6 yanvar 2005-ci ildə Apellyasiya Məhkəməsi həbs müddətinin uzadılması ilə bağlı Xətai Rayon Məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi üçün hər hansı bir əsasın olmadığını əsas götürərək qərarı dəyişdirmədən saxladı. Ərizəçinin həbsinin uzadılmasının əsaslandırılması məqsədilə, apellyasiya məhkəməsi aşağıda qeyd edilənləri müəyyən etdi:

“Keçirilmiş sənədlərin auditin yazıları əldə olunmalı, auditin nəticələrinə görə müəyyən şahidlər dindirilməli, üzləşdirmələr keçirilməlidir, zəruri olduğu təqdirdə mühasibat və xəşünaslıq ekspertizaları keçirilməli, dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsi üçün müvafiq addımlar atılmalıdır, İsmayılov Novruz Binnət oğluna qarşı yuxarıda qeyd edilən məsələlərlə əlaqədar əlavə ittihamlar irəli sürülməli və bu istintaq hərəkətlərinin sonunda cinayətlərdə digər şəxslərin iştirakı müəyyən edilməli və onların məsuliyyətə cəlb edilməsi məsələləri həll edilməlidir.

Qeyd edilən istintaq hərəkətlərinin aparılması mərhələlərində N.İsmayılovun məhkəməyə qədər həbsdən azad edilməsi məqsədmüvafiq deyil.

Məhkəmə kollegiyası müəyyən etdi ki, birinci instansiya məhkəməsi düzgün olaraq N.İsmayılovun təqsirli bilindiği cinayətin ağırlığını, azad edildiyi təqdirdə proses iştirakçılarında təsir göstərməsi ehtimalını, istintaqın normal gedişatına sübutların gizlədilməsi və saxlataşdırılması vasitəsilə mane ola bilməsini nəzərə almış və həbsin müddətini haqlı olaraq uzatmışdır. Qərar qanuni və əsaslıdır.”

29. Apellyasiya məhkəməsi 23 dekabr 2004-cü il tarixli məhkəmə prosesində ərizəçinin və onun vəkilinin iştirak etməməsi və ya yuxarıda qeyd edilən məhkəmə prosesinin protokolunun saxtalaşdırılması ilə bağlı şikayətləri nəzərdən keçirməmişdir.

30. Apellyasiya Məhkəməsində 6 yanvar 2005-ci ildə məhkəmə prosesi ərizəçinin iştirakı olmadan, prokurorun və ərizəçinin iki vəkilinin iştirakı ilə keçirilmişdir.

31. 12 may 2005-ci ildə cinayət işini aparan prokuror iş materiallarını Ağır Cinayətlərə dair İşlər üzrə Məhkəməyə göndərmişdir. Belə ki, ittiham aktından görünür ki, ərizəçiyə qarşı 15 aprel 2005-ci ildə əlavə ittihamlar irəli sürülmüşdür. Bununla bərabər, ərizəçinin həbs müddəti Xətai Rayon Məhkəməsi tərəfindən 28 aprel 2005-ci il tarixinə qədər uzadıldı. İttiham aktının müvafiq hissəsində deyilir:

“...28 sentyabr 2004-cü il tarixində İsmayılov Novruz Binnət oğlu Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 178.2.2, 178.2.3, 178.3.2, 179.2.1, 179.2.2, 179.2.3, 179.3.2 və 313-cü maddələri ilə təqsirləndirilmiş və Xətai Rayon Məhkəməsi ərizəçinin barəsində həbs qətimkan tədbiri seçmişdir. 15 aprel 2005-ci ildə ərizəçiyə qarşı Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 178.2.3, 178.3.2, 179.2, 179.2.2, 179.2.3, 179.3.2 və 213.4-cü maddələri ilə yeni ittihamlar irəli sürülmüşdür. Onun məhkəməyə qədər olan həbs müddəti Xətai Rayon Məhkəməsi tərəfindən 28 aprel 2005-ci il tarixinə qədər uzadılmışdır...”

32. Məhkəmə tərəfindən açıq şəkildə ərizəçinin həbs müddəti ilə əlaqədar olaraq bütün məhkəmə qərarlarının təqdim etmək tələbinin irəli sürülməsinə baxmayaraq, Hökumət ərizəçinin 28 aprel 2005-ci ilə qədər həbs müddətinin uzadılması və 31 yanvar 2006-cı ilə qədər olan həbsi ilə əlaqədar qərarlarının surətlərini təqdim etməmişdir.

33. 31 yanvar 2006-cı ildə Ağır Cinayətlərə dair İşlər üzrə Məhkəmə ərizəçini dələduzluq, mənimsəmə və vergi ödəməkdən yayınmada təqsirli bilərək doqquz il azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum etmişdir.

II. MÜVAFİQ MİLLİ QANUNVERİCİLİK VƏ TƏCRÜBƏ

A. Cinayət Prosesual Məcəllə (CPM)

34. CPM-in 51.7-ci maddəsinə əsasən, məhkəmə iclasının protokolu məhkəmə iclasında sədrlik edən və məhkəmə iclasının katibi tərəfindən məhkəmə iclası qurtardıqdan sonra

3 (üç) gün müddətində imzalanır. Bundan sonra məhkəmə tərəfindən onunla tanış olmaq hüququ olan şəxslərə 3 (üç) gün müddətində protokolla tanış olmaq imkanı yaradılır. Həmin şəxslər protokola dair yazılı qeydlərini verdiyi halda, məhkəmə iclasında sədrlik edən hakim qeydlərə baxaraq onlarla razılaşıqda öz imzası ilə qeydləri təsdiq edir, razılaşmadıqda isə bu barədə müvafiq qərar qəbul edir. Protokola edilən qeydlərlə razılış-razılışmamasından asılı olmayaraq, həmin qeydlər və onlara dair qərar məhkəmənin iclas protokoluna əlavə edilməlidir. (Maddə 51.7)

35. Cinayət-Prosessual Məcəllənin məhkəməyəqədər həbs və həbs qətimkan tədbirinin tətbiq olunması barədə müvafiq maddələri Məhkəmənin Fərhad Əliyev Azərbaycana qarşı (№ 37138/06, §§ 83-102, 9 noyabr 2010-cu il) və Muradverdiyev Azərbaycana qarşı (№ 16966/06, §§ 35-49, 9 dekabr 2010-cu il) qərarlarında geniş şəkildə təsvir olunmuşdur..

B. Ali Məhkəmənin Plenumunun qərarları

1. “Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyası müddəalarının və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin tətbiqi haqqında” 30 mart 2006-cı il tarixli qərar

36. Qərarın müvafiq hissəsində deyilir:

“13. Həbs qətimkan tədbirinə müstəsna tədbir kimi baxılmalı və başqa qətimkan tədbirinin tətbiqinin qeyri-mümkün olduğu, son dərəcə zəruri hallarda tətbiq olunmalıdır.

14. Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, azadlıq hüququ məhdudlaşdırılmış şəxslər «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən azadlıqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı ağlabatan müddətdə məhkəmə baxışının keçirilməsi, həmçinin barələrində həbs qətimkan tədbiri seçilməsinə zərurət olmadıqda, məhkəməyədək azad olunmaq hüququna malikdirlər.”

2. Təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə bağlı təqdimatlara baxılarkən məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsi haqqında 3 noyabr 2009-cu il tarixli qərar

37. Bu qərarın müvafiq hissəsində deyilir:

“3...Məhkəmələr həbs qətimkan tədbiri seçərkən yalnız CPM-nin 155-ci maddəsində göstərilən prosessual əsasları formal sadalamaqla kifayətlənməməli, hər bir əsasın konkret təqsirləndirilən şəxsə münasibətdə mövcudluğunun nədən ibarət olmasını və cinayət işinin materialları ilə onların təsdiq edilib-edilməməsini yoxlamalıdırlar. Bu zaman təqsirləndirilən şəxsin törətdiyi cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, onun şəxsiyyətini səciyyələndirən məlumatlar, o cümlədən yaşı, ailə vəziyyəti, məşğulluq növü, sağlamlığı və bu kimi digər hallar nəzərə alınmalıdır.

6. Həbs qismində qətimkan tədbirinin seçilməsi, həbsdə saxlama müddətinin uzadılması barədə təqdimatlara və həbsin ev dustaqlığı ilə və ya girovla əvəz edilməsinə dair vəsatətlərə onların alındıqları vaxtdan 24 saat ərzində (qeyri iş günüinə və ya iş vaxtından sonraya düşməsindən asılı olmayaraq) məhkəmənin binasında təkbaşına, qapalı məhkəmə iclasında baxılır. Məhkəmə iclasında təqdimatla hüquqlarının məhdudlaşdırılması nəzərdə tutulan şəxsin iştirakı məcburidir.

Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və ya həbsdə saxlama müddətinin uzadılması haqda təqdimatlara baxılmasına təqsirləndirilən şəxsin iştirakı olmadan yalnız onun məhkəmə iclasında iştirakının təmin edilməsi mümkün olmadığı müstəsna hallarda yol verilir. Belə hallara təqsirləndirilən şəxsin istintaqdan qaçıb gizlənməsi, onun psixiatriya stasionarında və ya başqa ağır xəstəlikdən müalicədə olması, fəvqəladə hadisələrin baş verməsi, karantin elan edilməsi kimi hallar aid edilə bilər.

13. ... Məhkəmələrə izah edilsin ki, qanunverici həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və həbsdə saxlama müddətinin uzadılması barədə olan təqdimatlara baxılmanın maddi və prosessual əsas və qaydalarını eyni cür müəyyən etsə də, həbsdə saxlama müddətinin uzadılması şəxsin azadlıq hüququnun təqsirsizlik prezumsiyası hüququndan kənarında daha uzun müddətə məhdudlaşdırdığından məhkəmələr bu haqda təqdimatlara baxarkən diqqətli olmalı, müddətin uzadılmasının səbəb və əsaslarını yoxlamalı, öz qərarında uzatmanın zəruriliyini həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi zəruriliyindən fərqli şəkildə əsaslandırmalıdırlar.

Təqsirləndirilən şəxsin həbsdə saxlanması müddətinin uzadılması haqqında təqdimatlara baxarkən məhkəmələr əvvəllər müəyyən edilmiş müddət ərzində ibtidai araşdırmanın başa çatdırılmasının mümkünəzliyi haqda təqdimatın dəlillərini hərtərəfli yoxlamalıdırlar. Bu vaxt nəzərə almaq lazımdır ki, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinə uyğun olaraq, təqsirləndirilən şəxsin barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinə əsas olmuş eyni hallara əsaslanmaqla həbsdə saxlanılma

müddətinin uzadılması İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 5-ci maddəsinin tələbləri baxımından şəxsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququnun pozulması kimi qiymətləndirilir. Həbsdə saxlama müddətlərinin uzadılması haqqında təqdimatlara baxılarkən ibtidai araşdırmanın lazımi dərəcədə təşkil edilməməsi səbəbindən süründürməçiliyə yol verilməsi, təqdimatın CPM-nin 159.3-cü maddəsinin tələblərinin pozulması ilə məhkəməyə təqdim edilməsi və sair qanun pozuntuları aşkar edildikdə məhkəmə ibtidai araşdırma və ya təhqiqat orqanının vəzifəli şəxsləri barəsində xüsusi qərarlar qəbul etməklə bu pozuntulara öz münasibətini bildirməlidir”.

HÜQUQ

I. KONVENSIYANIN 5-Cİ MADDƏSİNİN 1-Cİ BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

38. Konvensiyanın 5-ci maddəsinə əsaslanaraq, ərizəçi iddia etmişdir ki, onun cinayət törətməsinin ağılabatan sübutları yox idi.

Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndində deyilir:

“1. Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ vardır. Heç kəs aşağıdakı hallardan və qanunla müəyyən olunmuş qaydadan başqa azadlıqdan məhrum edilə bilməz:....

(c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısına gətirilməsi məqsədi ilə və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun, yaxud pozuntunu törətdikdən sonra gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması...”

39. Hökumət bildirmişdir ki, ərizəçi Vergilər Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən ilkin araşdırma əsasında əsaslı şübhələr əsasında həbs edilmişdir. Hökumət eyni zamanda bildirmişdir ki, ərizəçinin həbs edilməsi və həbsin uzadılması müvafiq qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş prosedurlar əsasında həyata keçirilmişdir.

40. Ərizəçi iddia etmişdir ki, onun cinayət törətməsinə əsaslı şübhələr yox idi, yerli orqanlar onun cinayət törətməsi barədə kifayət qədər əsaslı faktlar və sübutlar təqdim etməmişlər.

41. Məhkəmə təkrar olaraq bildirir ki, ərizəçinin həbsinin əsaslı olmaqla Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci maddəsinə uyğun olması üçün polisə ittihamı irəli sürmək üçün şəxsi həbs edən anda və ya həbsdə saxlanıldığı müddətdə kifayət qədər sübutların olmasına ehtiyac yoxdur (bax: 29 noyabr 1988-ci il tarixli, §53, Seriya A No.145-B olan Brogan və digərlərinin (v. Birləşmiş Krallıq) qərarları və Erdagöz-ün (v.Türkiyə) 22 oktyabr 1997-ci il tarixli §51 Məhkəmə qərarları). Məcburi deyil ki, saxlanılan şəxsə qarşı dərhal ittiham irəli sürülsün və ya o məhkəməyə gətirilsin. Eləcə də, tutulmuş şəxsə qarşı nəticədə ittiham irəli sürülməsi və ya onun məhkəmə prosesində olması zəruri deyil. Dindirmə məqsədilə tutulmanın obyektivi, tutulmanın əsasını təşkil edən şübhələrin təsdiq olunması və ya aradan qaldırılması yolu ilə cinayətin istintaqının davam etdirilməsidir. Beləliklə, şübhəyə səbəb olan faktların, mühakimə olunma və ya cinayətin istintaqı prosesinin növbəti mərhələsi olan - ittihamın irəli sürülməsinə haqq qazandırılması üçün zəruri olan faktlarla eyni səviyyədə olmasına ehtiyac yoxdur (bax: Murrey Birləşmiş Krallığa qarşı, 28 oktyabr 1994-cü il, § 55, A Seriyaları, № 300-A). Bununla yanaşı, şübhənin əgəlabatan əsaslar üzərində qurulması tələbi qanunsuz həbs və tutulmadan müdafiənin mühüm hissəsini təşkil edir. Şübhənin vicdanlı əsasda olması faktı kifayət deyil. “Əsaslı şübhə” ifadəsi bəhs olunan şəxsin cinayət əməlini törədə bilmiş olduğuna obyektiv müşahidəçini qane edəcək faktların və ya məlumatların mövcudluğudur (bax: Foks, Kempbell və Hartli Birləşmiş Krallığa qarşı, 30 avqust 1990-cı il, § 32, A Seriyaları, № 182 və Çebotari Moldovaya qarşı, № 35615/06, § 48, 13 noyabr 2007-ci il).

42. Hazırkı işdə, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən ərizəçinin barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilərkən, o, dələduzluq, mənimsəmə və vəzifə saxtakarlığında təqsirli bilinirdi. Bu hərəkətlərin milli qanunvericiliyə əsasən cinayət hesab edilməsi mübahisə doğurmur.

43. Ərizəçiyə qarşı olan ilkin şübhələr Borçalı Assosiasiyasında həyata keçirilən maliyyə auditinin nəticələri və onun Borçalı Bankı və Borçalı Assosiasiyasında fəaliyyəti çərçivəsində biznes əlaqələri olan şəxslərin ifadələri əsasında yaranmışdır.

Ərizəçinin sübutların olmamasının iddia etməsinə baxmayaraq, Məhkəmə bildirir ki, yuxarıda istinad olunan presedent hüququna əsasən, ərizəçini cinayətlə bağlayan sübutlar mövcuddur və bu sübutların ona qarşı “əsaslı şübhələrin” yaranması üçün kifayətdir.

44. Bu səbəblərdən, Məhkəmə bildirir ki, ərizənin bu hissəsi açıq-aşkar əsassızdır və Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3 və 4-cü bəndlərinə əsasən qəbul edilməzdir.

II. KONVENSİYANIN 5-Cİ MADDƏSİNİN 3-CÜ BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

45. Konvensiyanın 5-ci maddəsinə əsaslanaraq ərizəçi iddia edir ki, milli məhkəmələr onun həbs edilməsi və həbs müddətinin uzadılması üçün əsaslı dəlillər təqdim edə bilməmişlər. Məhkəmə hesab edir ki, bu iddiaya Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən baxılmalıdır:

“Bu maddənin 1-ci bəndinin «c» yarımbəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin qarşısına gətirilir və əğlabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması və ya məhkəməyə qədər azad edilmək hüququna malikdir. Azad edilmək məhkəməyə gəlmə təminatlarının təqdim edilməsi ilə şərtləndirilə bilər.”

A. Qəbuledilənlik

46. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinin (a) yarımbəndinə müvafiq olaraq açıq-aşkar əsassız deyildir. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, şikayət digər əsaslar üzrə də qəbul edilməyən deyil. Beləliklə, şikayət qəbuledilən elan olunmalıdır.

B. Mahiyyət

1. Tərəflərin izahatları

47. Hökumət ərizəçinin həbsini əsaslandırılması üçün milli məhkəmələr tərəfindən qəbul edilmiş dəlillərə aid olan iddialarına qarşı çıxış etmişdir. Hökumət eyni zamanda bu məsələ ilə əlaqədar olaraq bildirir ki, ərizəçi hər hansı bir üzrlü səbəb olmadan bəzən

istintaqla əməkdaşlıq etməkdən yayınmış, azadlıqda olduğu təqdirdə isə o, sübutları gizlətməklə və ya saxtalaşdırmaqla və cinayət prosesinin digər iştirakçılarna təzyiqlə göstərməklə istintaqa mane ola bilərdi. Hökumət həmçinin, ərizəçiyə qarşı irəli sürülmüş ittihamın ağırlığına da istinad etmişdir.

48. Ərizəçi Hökumətin izahatları ilə razılaşmamışdır. Xüsusi olaraq, o, bildirir ki, milli məhkəmələr onun barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilməsinə və həbsin müddətini uzadılmasına dair qərarlarını əsaslandırma bilməmişdirlər.

2. *Məhkəmənin qiymətləndirməsi*

49. Cinayət əməlinə təqsirli bilinən şəxs, Dövlətin onun davamlı həbsini əsaslandıran “müvafiq və yetərli” səbəblərin olduğunu göstərə bilmədiyi halları istisna etməklə, məhkəməyə qədər azad edilməlidir (bax: Smirnova Rusiyaya qarşı, № 46133/99 və 48183/99, § 58, AİHM 2003-IX (çıxarışlar) və Xodorkovski Rusiyaya qarşı, № 5829/04, § 182, 31 may 2011-ci il). Məhkəmənin presedent hüququna əsasən Konvensiyanın 5-ci maddəsində nəzərdə tutulan prezumpsiya azad olmanın xeyrinədir. 5-ci maddənin 3-cü bəndinin ikinci hissəsi məhkəmə orqanlarına təqsirləndirilən şəxsin əğlabatan müddət ərzində məhkəməyə gətirilməsi və onun məhkəməyə qədər şərti azad olunması arasında seçim vermir. Məhkum olunana qədər, o, təqsirsiz hesab olunmalı və göstərilən maddənin məqsədi, əsasən, təqsirləndirilən şəxsin davamlı həbsinin əğlabatan olmadığı andan şərti olaraq azad olunmasını tələb etməkdən ibarətdir (bax: MakKey Birləşmiş Krallığa qarşı [BP], № 543/03, § 41, AİHM 2006-X və Bıkov Rusiyaya qarşı [BP], № 4378/02, § 61, 10 mart 2009-cu il).

50. Tutulan şəxsin cinayət əməlini törətməsinə əsaslı şübhənin olması həbsin davam etdirilməsinin qanuniliyi üçün sine qua non-dur (zəruri şərt), lakin müəyyən müddət keçdikdən sonra bu, artıq kifayət etmir və bu halda Məhkəmə müəyyən etməlidir ki, məhkəmə orqanları tərəfindən təqdim olunan digər hallar azadlıqdan məhrum etməyə əsas verməkdə davam edirmi. Belə əsasların “müvafiq” və “yetərli” olduğu halda, yerli orqanlar həmçinin Məhkəməni qane olmalıdır ki, icraatın gedişində “xüsusi səy” göstərmişdirlər. (bax: Labita İtaliyaya qarşı [BP], № 26772/95, § 153, AİHM 2000-IV).

51. Yerli məhkəmələr təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipinə münasibətdə, şəxsi azadlığa hörmət prinsipindən kənara çıxmağa haqq qazandıran ictimai maraq tələblərinin mövcudluğunun lehinə və əleyhinə dəlalət edən bütün faktları araşdırmalı və azad edilmək barədə vəsatətlərə dair qərarlarında onları göstərməlidirlər (bax: Letelye Fransaya qarşı, 26 iyun 1991-ci il, § 35, A Seriyaları, № 207). Azad edilmənin lehinə və əleyhinə olan arqumentlər ümumi və ya mücərrəd olmamalıdır (bax: Klot Belçikaya qarşı, 12 dekabr 1991-ci il, § 44, A Seriyaları, № 225).

52. Konvensiyanın presedent hüququ şəxs cinayət əməlinə təqsirli bilindiyi halda qərar verilməzdən əvvəl onun həbsi üçün dörd əsas qəbul edilən səbəb göstərir: təqsirləndirilən şəxsin məhkəməyə gəlməmə riski (Stöqmüller Avstriyaya qarşı, 10 noyabr 1969-cu il, § 15, A Seriyaları, № 9); təqsirləndirilən şəxsin azad olduğu təqdirdə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə maneə törədəcəyi riski (bax: Vemhoff Almaniyaya qarşı, 27 iyun 1968-ci il, § 14, A Seriyaları, № 7), digər cinayət əməlləri törədəcəyi riski (bax: Matznetter Avstriyaya qarşı, 10 noyabr 1969, § 9, A Seriyaları, № 10) və ya ictimai qaydanı pozması riski (bax: yuxarıda qeyd olunan Letelye, § 51).

53. Bununla bağlı olaraq, Məhkəmə bir daha qeyd edir ki, nəzərdə tutulan cəzanın ağırlığı ədalət mühakiməsindən yayınma riskinin qiymətləndirilməsində əhəmiyyətli element olsa da, ittihamların ağırlığı özlüyündə həbs qətimkan tədbirinin uzun müddət qüvvədə saxlanılmasına haqq qazandıra bilməz (bax: İliykov Bolqarıstana qarşı, № 33977/96, §§ 80-81, 26 iyul 2001). Bundan əlavə, həbsdə saxlanılmağa haqq qazandıra bilən ədalət mühakiməsindən yayınma riski yalnız nəzərdə tutulan cəzanın ağırlığı əsasında qiymətləndirilə bilməz. Ədalət mühakiməsindən yayınma riski onun mövcudluğunu ya təsdiq edən, ya da həmin riski məhkəməyəqədərki həbsə haqq qazandırılmasını mümkünəşüz edən dərəcədə minimuma endirən bir sıra digər müvafiq amillərə istinad olunmaqla qiymətləndirilməlidir (bax: Pançenko Rusiyaya qarşı, № 45100/98, § 105, 8 fevral 2005-ci il və yuxarıda qeyd olunan Letelye, § 43).

54. Məhkəmə qeyd edir ki, 5-ci maddənin 3-cü bəndinin məqsədlərinə müvafiq nəzərə alınmalı müddətə gəldikdə isə, bu müddət təqsirləndirilən şəxsin həbsə alındığı gündən başlayır və “yalnız birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müəyyən olunduğu halda

belə təqsirin müəyyən olunduğu gün” bitir (bax: Kalaşnikov Rusiyaya qarşı, № 47095/99, § 110, AİHM 2002-VI və yuxarıda qeyd olunan Labita, § 147). Bu işdə həmin müddət şikayətçinin həbs olunduğu tarixdə, yəni 28 sentyabr 2004-cü il tarixində başlamış və Ağır Cinayətlərə dair İşlər üzrə Məhkəmənin onun məhkum olunması barədə qərar verdiyi tarixdə, 31 yanvar 2006-cı ildə bitmişdir. Beləliklə, şikayətçinin məhkəməyəqədərki həbsi tam olaraq cəmi bir il dörd ay və üç gün təşkil etmişdir.

55. Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, şikayətçinin həbs olunması barədə qərar ilk olaraq Xətai Rayon Məhkəməsinin hakimi tərəfindən 28 sentyabr 2004-cü il tarixində verilmişdir. Həmin qərar Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən 5 oktyabr 2004-cü il tarixində qüvvədə saxlanılmışdır.

56. Bununla əlaqədar olaraq, Məhkəmə bildirir ki, Xətai Rayon Məhkəməsi ərizəçinin həbsin əsaslı olmaması arqumentlərinə cavab olaraq işə aid olan xüsusi halları qeyd etməklə əsasən ittihamın ağırlığına və istintaqa mane olması ehtimalına istinad etmişdir. Xüsusilə, birinci instansiya məhkəməsi hər hansı bir üzrlü səbəb olmadan müstətiqin tələblərinin ərizəçi tərəfindən yerinə yetirilmədiyinə əsaslanır. (bax: yuxarıda qeyd edilən 17-ci bənd). Ərizəçinin bu halı mübahisələndirməsinə baxmayaraq, işin materiallarından görünür ki, o, müstətiqin tələblərinin bir neçəsini yerinə yetirməyə müvəffəq olmamışdır (bax: yuxarıda qeyd edilən 10, 12 və 13-cü bənd). Bu halda, Məhkəmə qəbul edir ki, ərizəçinin ağır cinayət törətməsi şübhəsi və istintaqdan yayınma ehtimalı kimi əsaslar ilkin olaraq həbsin tətbiq edilməsi üçün kifayət hesab edilə bilər. Lakin, müəyyən vaxtın keçməsi ilə əlaqədar olaraq həmin əsaslar artıq öz qüvvəsini itirmiş hesab edilir və təqsirləndirilən şəxsin həbsdə saxlanması onun fərdi xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq digər müvafiq hallarla əsaslandırılmalıdır.

57. Məhkəmə qeyd edir ki, istintaq müddəti ərizəçinin həbsi 23 dekabr 2004-cü il tarixli Xətai Rayon Məhkəməsinin qərarı ilə iki ay müddətinə 28 fevral 2005-ci ilə qədər uzadılmışdır. Bu qərar Apellyasiya Məhkəməsinin 6 yanvar 2005-ci il tarixli qərarı ilə qüvvədə saxlanılmışdır.

58. Ərizəçinin həbs müddətini uzadaraq Xətai Rayon Məhkəməsi qərarını onunla əsaslandırmışdır ki, bir sıra istintaq hərəkətləri aparılmalı, ərizəçiyə qarşı əlavə ittihamlar irəli sürülməli və cinayətlərdə digər şəxslərin iştirakı müəyyən edilməli və

onların məsuliyyətə cəlb edilməsi məsələləri həll edilməlidir. Buna görə də istintaqın tamamlanması üçün daha çox vaxt tələb olunur.

59. Lakin Məhkəmə ilkin olaraq bildirir ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən növbəti istintaq hərəkətlərinin aparılmasının zəruriliyi və istintaqın başa çatmaması kimi əsaslar şəxsin həbsdə saxlanması üçün qəbul edilən əsaslar deyil (bax: Piruzyan v. Ermənistan, No.33376/07, §98, 26 iyun 2012-ci il).

60. Məhkəmə daha sonra müəyyən etmişdir ki, 23 dekabr 2004-cü ildə birinci instansiya məhkəməsi ərizəçiyə qarşı əlavə ittihamların irəli sürülməsinə əsaslanaraq ərizəçinin həbs müddətini uzatmışdır, lakin digər cinayətlərlə əlaqədar olaraq yeni ittihamlar irəli sürülməmişdir. 15 aprel 2005-ci ilə qədər müddətin artırılmasından təxminən dörd ay sonra, ərizəçiyə qarşı yeni ittihamlar irəli sürülməmişdir. Bundan başqa, Məhkəmə, ərizəçinin həbs müddətinin uzadılması ilə digər şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsi arasında olan əlaqəni görmür. Bundan başqa, iki ay müddətində ərizəçinin həbs müddətinin uzadılması üçün birinci instansiya məhkəməsinin 23 dekabr 2004-cü il tarixli qərarının əsasında olan səbəbləri müvafiq hesab edilmir, çünki bu əsaslar ərizəçiyə qarşı irəli sürülməmiş ittihamlara və digər şəxslərin şübhəli olmasına aiddir (bax: yuxarıda qeyd edilmişdir Muradverdiyev, §88).

61. Bundan başqa, Məhkəmə, birinci instansiya məhkəməsinin 23 dekabr 2004-cü il tarixli qərarının mətninin ərizəçinin həbs müddətinin uzadılması ilə bağlı olan prokurorun təqdimatı ilə sözbəsöz eyni olması faktını nəzərə almaya bilməz. Hakim qərarında həbs müddətinin uzadılmasının əsaslarına və ərizəçinin şəxsi vəziyyətinə istinad etməmişdir.

62. 23 dekabr 2004-cü il tarixli birinci instansiya məhkəməsinin qərarını təkrarlayan 6 yanvar 2005-ci il tarixli Apellyasiya Məhkəməsinin qərarına əsasən, apellyasiya məhkəməsi növbəti dəfə ərizəçinin həbs müddətinin uzadılmasını ittihamın ağırlığı və istintaqdan gizlənmə və istintaqa mane olması ilə əsaslandıraraq təsdiq edilmişdir (bax: yuxarıda qeyd edilən 28 sayılı paraqraf). Buna baxmayaraq, məhkəmənin qərarı istintaqdan gizlənmə də daxil olmaqla yuxarıda qeyd olunan əsasları sadalamaq, CPM-də göstərilən şərtləri standart formulalarla ifadə etməklə kifayətlənmişdir (yuxarıda qeyd edilən Giorgio Nikolaişvili §§76-79 və Sefilyan v. Ermənistan, no.22491/08, §89, 2

oktyabr 2012-ci il tarixli sənədləri müqayisə edin). Bundan başqa, yerli məhkəmələr ərizəçinin məhkəməyə qədər olan həbs müddətinin əsaslarını və ərizəçinin şəxsiyyətini səciyyələndirən halları (belə ki, onun daimi yaşayış yerinin olmasını, ailəli olmasını, iş yerindən müsbət xasiyyətnamələrinin olmasını və əvvəllər məhkum olunmamasını) müəyyən edə bilməmişlər və 23 dekabr 2004-cü il və 6 yanvar 2005-ci il tarixli qərarlarda məhkəmələr ərizəçinin həbs müddətinin uzadılmasını aidiyyəti olmayan dəlillərlə əsaslandırmışlar.

63. Son olaraq, Məhkəmə bildirdi ki, hazırkı işdə Məhkəmənin aşkar tələblərinə baxmayaraq, Hökumət 28 fevral 2005-ci ildən (Xətai Rayon Məhkəməsinin 23 dekabr 2004-cü il tarixli qərarı ilə uzadılmış həbs müddətinin bitməsi tarixi) 31 yanvar 2006-cı ilə qədər (Ağır Cinayətlərə dair İşlər üzrə Məhkəmənin hökmü çıxarıldığı gün) ərizəçinin həbsdə saxlanması üçün qanuni əsasları təqdim etməyə müvəffəq olmamışdır (bax: yuxarıda qeyd edilən 32-ci bənd). Bu halda, qeyd edilən müddət ərzində Məhkəmə təsdiq edir ki, ərizəçinin davam edən məhkəməyə qədər olan həbsinin təsdiq edilməsi üçün “müvafiq və yetərli” əsaslar yox idi.

64. Qeyd edilən məsələlərə nəzər yetirərkən, Məhkəmə qeyd edir ki, hakimiyyət orqanları ərizəçinin davam edən məhkəməyə qədər olan həbsi üçün zəruri olan “müvafiq və yetərli” əsasların təqdim edilməsinə müvəffəq olmamışlar.

65. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi pozulmuşdur.

III. KONVENSIYANIN 5-Cİ MADDƏSİNİN 4-CÜ BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

66. Konvensiyanın 5 və 13-cü maddələrinə əsaslanaraq, ərizəçi şikayət edir ki, barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinə dair məhkəmə prosesi çəkişmə prinsipi pozulmaqla həyata keçirilmiş və bununla da ədalətsiz olmuşdur. O, xüsusilə qeyd edir ki, məhkəmələr onun iştirakı olmadan onun həbs müddətinin uzadılması ilə bağlı məhkəmə iclası keçirmiş, onun vəkili 23 dekabr 2004-cü il tarixli Xətai Rayon Məhkəməsi tərəfindən keçirilən məhkəmə prosesinin yeri və tarixi barədə məlumat almamış, məhkəmə iclasının protokolu məhkəmənin özü tərəfindən saxtalaşdırılmış və yerli məhkəmələr onun azad olunması ilə bağlı olan xüsusi dəlillərə istinad etməmişlər.

Məhkəmə hesab edir ki, bu şikayətə aşağıda qeyd edilən Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinə əsasən əsasən baxılmalıdır:

“Tutulma və ya həbsə alınma nəticəsində azadlıqdan məhrum edilmiş hər kəs onun həbsə alınmasının qanuniliyinə məhkəmə tərəfindən təxirə salınmadan baxılması hüququna və əgər onun həbsi məhkəmə tərəfindən qanunsuz hesab edilibsə, azad edilmək hüququna malikdir.”.

A. Qəbuledilənlik

67. Hökumət hesab edir ki, ərizəçinin şikayəti məhkəmə iclasının protokolunun saxtalaşdırılmasına aid olan hissəsində qəbul edilməzdir. Bununla əlaqədar olaraq, Hökumət bildirir ki, ərizəçi Xətai Rayon Məhkəməsinin hakimin protokolda düzəliş edilməsi barədə qərarından apellyasiya şikayəti verməmişdir. Hökumət daha sonra qeyd edir ki, ərizəçi 23 dekabr 2004-cü il tarixli Xətai Rayon Məhkəməsinin qərarından verdiyi apellyasiya şikayətində bu məsələni qaldırmamışdır.

68. Ərizəçi Hökumətin dəlillərinə etiraz etdi. O, xüsusilə qeyd etdi ki, hakimin məhkəmə iclasının protokoluna düzəliş edilməsi barədə imtina qərarından yerli qanunvericiliyə əsasən apellyasiya qaydasında şikayət vermək nəzərdə tutulmamışdır. Bundan başqa o bildirmişdir ki, o, Xətai Rayon Məhkəməsinin 23 dekabr 2004-cü il tarixli qərarından verdiyi apellyasiya şikayətində məhkəmə iclasının protokolunun saxtalaşdırılmasını da qeyd etmişdir.

69. Məhkəmə ilkin olaraq qeyd edir ki, bu şikayətin məqsədləri 23 dekabr 2004-cü il tarixli məhkəmə iclasının protokolunun saxtalaşdırılıb-saxtalaşdırılmamasını müəyyən etmək deyil. Lakin qeydlərin saxtalaşdırılması üzrə iddia ilə əlaqədar Hökumətin arqumentləri 23 dekabr 2004-cü il tarixli məhkəmə iclasında ərizəçinin vəkilinin iclasda iştirak etməməsinə dair verilən şikayətlə bağlı daxili hüquq müdafiə vasitələrinin tükənməməsinə münasibətdə etiraz kimi başa düşülə bilər. Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 1-ci bəndində göstərilən daxili hüquq müdafiə vasitələrinin tükədilməsi beynəlxalq məhkəmə orqanı qarşısında Dövlət əleyhinə iş qaldırmaq istəyən şəxsləri milli hüquq sistemi tərəfindən təmin edilən ilkin tədbirlərin

həyata keçirilməsinə məcbur edir, beləliklə, bu hal dövləti öz hüquqi sistemləri üzrə məsələni yoluna qoymaq üçün daxili vasitələrdən istifadə etməzdən əvvəl beynəlxalq orqan qarşısında cavab verməkdən azad edir. Qaydalara riayət edilməsi üçün ərizəçi həmin vasitələrdən normal qaydada istifadə etmək imkanına malik olmalı və bu vasitələr iddia olunan pozuntularla əlaqədar zərərin əvəzinin ödənilməsi üçün yetərli olmalıdır (Assenov və digərləri, Bolqarıstan, 28 oktyabr 1988, §5, Hökm və qərarların hesabatı 1998-VIII bax).

70. Bununla əlaqədar Məhkəmə ilkin olaraq bildirir ki, ərizəçi Xətai Rayonu Məhkəməsinin 23 dekabr 2004-cü il tarixli qərarından olan şikayətində birinci instansiya məhkəməsinin onun vəkilinə məhkəmə iclasının yerini və vaxtını bildirməməsi üzrə şikayət etmiş və birinci instansiya məhkəməsi qarşısında məhkəmə icraatında prosessual xətalara əlaqədar olaraq müvafiq tədbirin yerinə yetirilməsini tələb etmişdir (bax 27-ci bəndə).

71. Hökumətin məhkəmə iclasının protokolunda düzəliş edilməsi barədə hakimin etirazına ərizəçi tərəfindən apellyasiya şikayəti verilməməsi arqumentə gəldikdə isə, Məhkəmə burada qeyd edir ki, Konvensiyanın 35-ci maddəsi 1-ci bəndi sübut yükünün kimin üzərinə düşməsini müəyyən edir. Bu faktı Məhkəmə qarşısında sübut etmək hüquq müdafiə vasitələrinin tükənməməsini iddia edən Hökumətin üzərinə düşür. Hökumət göstərməlidir ki, müəyyən vaxta bu vasitə səmərəli olaraq nəzəriyyədə və təcrübədə mövcud olsun, yəni ki, əlçatan olsun, ərizəçinin şikayətinə münasibətdə əvəzin ödənilməsini təmin etməyə qadir olmalı və perspektivi olmalıdır (Akdivar və digərləri, Türkiyə, 16 sentyabr 1996, § 68, Hesabatlar 1996-IV və Semouni, Fransa no. 25803/94, § 76, AİHM 1996-V bax). Buna baxmayaraq, hazırkı işdə Hökumət belə qərardan necə şikayət verilməsi barədə hər hansı bir izahat təqdim etməmişdir. Bundan əlavə, Hökumət hakimin məhkəmə iclasının protokoluna düzəliş edilməsi barədə rədd qərarından şikayət etmək qaydasını nəzərdə tutan yerli qanunvericiliyin hər hansı bir müddəasına istinad etməmişdir. Belə olan halda Məhkəmə belə nəticəyə gəlir ki, ərizəçi 23 dekabr 2004-cü il tarixli məhkəmə iclasında öz vəkilinin iştirak etməməsi ilə əlaqədar

şikayətində yerli hüquq müdafiə vasitələrindən istifadə etmişdir və buna görə də Hökumətin etirazı qəbul edilməməlidir.

72. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinin (a) yarım bəndinə müvafiq olaraq açıq-aşkar əsassız deyildir. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, şikayət digər əsaslar üzrə də qəbul edilməyən deyil. Beləliklə, şikayət qəbuledilən elan olunmalıdır.

B. Mahiyyət

1. Tərəflərin izahatları

73. Hökumət bildirmişdir ki, ərizəçinin həbs müddətinin uzadılması ilə əlaqədar məhkəmə iclası çəkişmə prinsipi gözlənilməklə keçirilmiş və ərizəçinin vəkili 23 dekabr 2004-cü il tarixli Xətai Rayon Məhkəməsinin iclasında iştirak etmişdir. Bununla əlaqədar olaraq Hökumət bildirir ki, ərizəçi tərəfindən Məhkəməyə təqdim olunan telefon söhbətlərinin yazıları şəxslərin məlumatı olmadan qeydə alınmış və buna görə də qanunsuz olaraq əldə edilmişdir.

74. Hökumət son nəticədə bildirir ki, Apellyasiya Məhkəməsi qarşısında ərizəçinin həbs müddətinin uzadılması ilə əlaqədar 06 yanvar 2005-ci il tarixində keçirilən məhkəmə iclasında ərizəçinin vəkillərinin iştirakı zamanı birinci instansiya məhkəməsində məhkəmə prosesi zamanı yaranan çatışmazlıqlar aradan qaldırılmışdır, sonra isə onlar öz arqumentlərini təqdim etmək imkanı əldə etmişlər.

75. Ərizəçi öz şikayətini bir daha təkrar etmiş, həbs qətimkan tədbirinin müddətinin uzadılması ilə əlaqədar keçirilən məhkəmə iclasının onun iştirakı olmadan həyata keçirildiyini bildirmiş və onun vəkilinə 23 dekabr 2004-cü il tarixində keçirilən məhkəmə iclasının tarixi və keçirildiyi yer barədə məlumat verilməmişdir. Bununla əlaqədar olaraq o, xüsusilə də telefon söhbətlərinin qeydlərinə əsaslanmışdır. O, həmçinin qeyd etmişdir ki, yerli məhkəmələr onun azadlığa buraxılmasına dair xüsusi dəlillərə istinad etməmişlər.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

76. Məhkəmə təkrarən qeyd edir ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinə müvafiq olaraq tutulan və ya azadlıqdan məhrum edilən şəxs onun həbsə alınmasının maddi və prosessual şərtlərinin məhkəmə tərəfindən baxılması hüququna malikdir. Bu da öz növbəsində həbsin Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin mənasında “qanuniliyini” müəyyən etmək üçün vasitədir. Bu o deməkdir ki, müvafiq məhkəmə təkcə prosessual şərtlərə əməl olunmasını deyil, həm də həbs tədbirinin seçilməsinə haqq qazandıran şübhələrin əsaslılığını, tutulma və həbs etmə tədbirinin təyin edilməsi ilə əlaqədar qanunauyğunluğunu yoxlamalıdır (Brogan və digərləri, yuxarıda qeyd olunan § 65 bax). Baxmayaraq ki, 5-ci maddənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan prosedurun Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən cinayət və mülki mühakimə icraatında tələb olunan zəmanətlərə riayət olunmaqla aparılması bütün hallarda zəruri deyil, o, hüquqi təbiətə malik olmalı və azadlıqdan məhrumetmənin müvafiq növünə uyğun zəmanətlər təqdim etməlidir. Məhkəmə prosesi çəkişmə prinsipinə əsasən aparılmalı və tərəflərin bərabərliyi bütün hallarda təmin edilməlidir. Şəxsin həbsi 5-ci maddənin 1-ci bəndinin (c) yarım bəndinin tələblərinə uyğun olarsa (Assenov və digərləri, yuxarıda qeyd olunmuşdur, § 162), məhkəmə iclasının keçirilməsi tələb olunur. Məhkəmədə tutulan şəxsin şəxsən və ya müəyyən nümayəndəlik vasitəsilə dindirilmə imkanı azadlıqdan məhrum etmə məsələlərinə baxılarkən fundamental zəmanətlərdən biridir. (Kampanis, Yunanıstan, 13 iyul 1995, § 47, seriya A No. 318-B).

77. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi Konvensiyaya üzv dövlətləri tutulan şəxslərin azadlığa buraxılması məsələlərinə yenidən baxılması üçün ikinci instansiya yaratmağa vadar etmir. Buna baxmayaraq, yerli qanunvericiliklə qərarlara yenidən baxılması nəzərdə tutulduğu dövlətlərdə bu qaydalara Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinə də əsasən əməl olunmalıdır (bax. Toth v. Austria, 12 dekabr 1991-ci il, §84, Seriya A no. 324). Həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və həbs müddətinin uzadılması barədə məhkəmə qərarlarına gəldikdə, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi həmin qərarlardan şikayət vermək hüququnu vermir, lakin məhkəmənin müdaxiləsi ən azı bir instansiyada Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinin verdiyi zəmanətlərə uyğun olmalıdır. (bax, müvafiq dəyişikliklər edilmiş Jecius v. Lithuania, no. 34578/97, §100, ECHR 2000-IX).

78. Hazırkı işin hallarına qayıdaraq, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi barəsində həbs qətimkan tədbiri 28 sentyabr 2004-cü ildə Xətai Rayon Məhkəməsinin qərarı ilə seçilmişdir. Ərizəçi həmin məhkəmə prosesində vəkili ilə iştirak etmişdir. Milli qanun ona həmin qərardan apellyasiya şikayəti etmək hüququnu verirdi. Demək olar ki, ərizəçinin iştirak etmədiyi, lakin vəkilinin iştirak etdiyi apellyasiya məhkəməsinin 5 oktyabr 2004-cü il tarixli qərarı Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinin tələblərinə cavab verir.

79. Bundan sonra, ərizəçinin həbs müddəti 23 dekabr 2004-cü ildə Xətai Rayon Məhkəməsi tərəfindən uzadıldı. 6 yanvar 2005-ci ildə Apellyasiya məhkəməsi bu qərarı dəyişdirmədən saxladı. Xətai Rayon Məhkəməsi və Apellyasiya məhkəməsində məsələyə ərizəçinin iştirakı olmadan, lakin prokurorun iştirakı ilə baxıldı.

80. Bununla əlaqədar, məhkəmə qeyd edir ki, ilk həbs qətimkan tədbirinin seçilməsindən aylar sonra keçirilən həbs müddətinn uzadılması ilə bağlı istənilən məhkəmə prosesində ərizəçinin şəxsən iştirak edə bilməməsi mübahisə yaratmır. Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi üçün təhlükə altına qoyulan məsələni, yəni onun azadlığını və eyni zamanda həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və uzadılması barədə qərarlar arasındakı müəyyən müddətin mövcud olmasını nəzərə alaraq, məhkəmə ərizəçinin şəxsən dinlənilməsini təmin etmək üçün tədbirlər həyata keçirməli və onun azadlığa buraxılması üçün məhkəməyə sübut və dəlillərin təqdim edilməsi üçün şərait yaratmalı idi (müqayisə et, müvafiq dəyişikliklər edilmiş, Grauzinis v. Lithuania, no. 37975/97, §§33-34, 10 oktyabr 2000-ci il; Mamedova v. Russia, nmo. 7064/05, §91, 1 iyun 2006-cı il: və Fərhad Əliyev, yuxarıda adı çəkilən, §207).

81. Bundan əlavə, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçinin həbs müddətinin uzadılması haqqında məhkəmə prosesi ərizəçinin iştirakı olmadan keçirilib, halbuki milli qanunvericilik ona bu prosədə iştirak etmək hüququ verir.(yuxarıdakı 35-ci bəndə bax). Bu məqsədlə, Məhkəmə həbs qətimkan tədbirinin seçməsi və həbsin müddətinin uzadılmasına dair qərarlara yenidən baxılmasında hüquqlarına toxunan şəxsin mütləq iştirak etməsini (bəzi istisna hallar mövcud olmadıqda) aydın şəkildə təsbit edən 3 noyabr 2009-cu il tarixli Ali Məhkəmənin Plenumunun qərarına diqqəti cəlb edir. (bax 37-ci bəndə). Belə ki, nə Xətai Rayon Məhkəməsi, nə də Apellyasiya Məhkəməsi

tərəfindən ərizəçinin məhkəmə prosesinə çağırılması və həbsinin davam etməsinin qanuniliyinin yoxlanılması üçün onun şəxsi iştirakının tələb olunması məsələlərinə baxılması barədə Məhkəməyə məlumat təqdim etməmişdir. (bax İdalov v. Russia (GC), no. 5826/03, §162, 22 may 2012-ci il).

82. Bu halda, ərizəçinin mövqeyini müdafiə etmək məqsədilə vəkilin iştirakı üçün tədbirlər görülməlidir. Lakin, Məhkəmə bu məsələnin hazırkı işdə təmin edilməsindən əmin deyil.

83. Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçinin sözlərinə görə onun vəkili 23 dekabr 2004-cü il tarixli məhkəmə prosesinin keçirilmə vaxtı və yeri haqqında məlumatlandırılmayıb. Baxmayaraq ki, ərizəçi tərəfindən təqdim edilmiş izahatlar Hökumət tərəfindən mübahisə edilir və məhkəmə iclasının protokolu ilə təkzib edilir, Məhkəmə müəyyən edir ki, ərizəçi həbs müddətinin uzadılması qərarını qəbul edən hakim, eyni zamanda məhkəmənin katibi və iş üzrə prokuror ərizəçinin vəkilinin sözügedən məhkəmə prosesində iştirak etmədiyini təsdiq edən telefon danışıklarını Məhkəməyə təqdim etmişdir. Məlum olmuşdur ki, Hökumət həmin telefon danışıklarının məzmununu təkzib etmir, lakin həmin telefon danışıkları qeyri-qanuni yolla əldə olduğundan, onların istifadəsinin yolverilməz olduğunu hesab edir.

84. Hər bir halda, Məhkəmə qeyd edir ki, Hökumət mübahisəli məhkəmə prosesinin protokollarından başqa, ərizəçinin vəkilinin məhkəmə prosesinin tarixi və yeri haqqında məlumatlandırıldığını sübuta yetirən vərəqələri, məktub və digər sənədləri təqdim edə bilməmişdir.

85. Məhkəmə eyni zamanda qeyd edir ki, ərizəçinin vəkili üçün tərtib edilmiş məhkəmə prosesinin protokolunu əldə etmək imkanı yaranarkən, o, dərhal müvafiq düzəlişlərin edilməsini tələb etmişdir. Lakin onun tələbi Xətai Rayon Məhkəməsinin hakimi tərəfindən təmin edilməmişdir. Apellyasiya məhkəməsi də öz növbəsində 6 yanvar 2005-ci il tarixli qərarında ərizəçinin bu barədə şikayətinə münasibət bildirmədi. Bu halda, Məhkəmə 23 dekabr 2004-cü il tarixli məhkəmə prosesinin ərizəçinin vəkilin iştirakı olmadan keçirilməsi barədə izahatının əsassız və ziddiyyətli olduğunu qəbul etmir.

86. Apellyasiya məhkəməsində baş tutan məhkəmə prosesi ilə bağlı Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi onun azadlığa buraxılması üçün irəli sürülən hüquqi sübutların təqdim edilməsi üçün iki hüquqşünasla təmsil edilmişdir. Eyni zamanda, ərizəçinin vəkillərinin Apellyasiya Məhkəməsində iştirak etmələrini, Məhkəmə, Hökumətin birinci instansiya məhkəməsində çatışmazlıqların aradan qaldırılması vasitəsi kimi qəbul edə bilmir. Baxmayaraq ki, Məhkəmə, adətən, prosesi bütöv şəkildə nəzərdən keçirir, bu qayda, xüsusilə də məhkəməyəqədər həbs məsələsində, istisnasız deyil. Məhkəmə qeyd edir ki, həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi haqqında 23 dekabr 2004-cü il tarixli qərar dərhal qüvvəyə mindi və bu, 28 dekabr 2004-cü ildən sonra ərizəçinin həbs edilməsi üçün yeganə hüquqi əsas hesab edildi. Bu səbəbdən, Apellyasiya məhkəməsində 6 yanvar 2005-ci ildə ərizəçinin vəkillərinin dinlənilməsinə baxmayaraq, ərizəçi 28 dekabr 2004-cü ildən artıq doqquz gün müddətində həbsdə olub. Müddətin keçdiyini nəzərə alaraq, Məhkəmə, Xətai Rayon Məhkəməsi tərəfindən qəbul edilmiş həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi üzrə yanlış qərarın geriyə qüvvəsini təsdiq edə bilməz. Məhkəmə bu qənaətə gəlir ki, Apellyasiya Məhkəməsində vəkillərin iştirakı Xətai Rayon Məhkəməsində olan prosesin çatışmazlıqlarını bərpa etmir (bax Lebedev v. Russia, no. 4493/04, §90, 25 oktyabr 2007-ci il).

87. Məhkəmə bir daha xatırladır ki, hal-hazırkı işdə də olduğu kimi öncədən Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinin tələblərinin pozulduğu aşkar edilmiş işlərdə yerli məhkəmələr ərizəçinin həbsinin uzadılmamasına dair irəli sürdüüyü dəlillərə, hətta bu dəlillərin işə aid olduğu və ya əsassız olduğu halda belə istinad etməmişlər. (müqayisə et Fərhad Əliyev, yuxarıda göstərilib, §207). Məhkəmə bir daha qeyd edir ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi həbs edilən şəxsin təqdim etdiyi hər bir dəlilə istinad edilməsini məhkəmənin üzərinə bir öhdəlik kimi qoymur. Buna baxmayaraq, apellyasiya qaydasında məhkəməyəqədər həbs məsələsinə baxarkən hakim həbs edilmiş şəxsin istinad edilən konkret halları nəzərə almalıdır və azadlıqdan məhrum etmənin Konvensiya üzrə “qanuniliyi” üçün zəruri hesab edilən şərtlərin mövcud olmasına dair şübhələri müəyyən etməlidir (bax Nikolova v. Bulgaria (GC), no. 31195/96, §61, ECHR 1999-II). Ərizəçinin həbs müddətinin uzadılması ilə bağlı xüsusi dəlillərini nəzərə almamaqla yerli məhkəmələr həmin məsələ üzrə Konvensiyanın 5-ci

maddəsinin 4-cü bəndinə əsasən məhkəmə baxışının hüdudlarına və təbiətinə aid olan tələblərinə riayət etməmiş olurlar.

88. Sözügedən mülahizələr Məhkəmə tərəfindən Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndinin pozulmasına qərar verməsi üçün kifayət edir.

IV. KONVENSIYANIN 41-Cİ MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

89. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir.”

A. Zıyan

1. Maddi ziyan

90. Ərizəçi həbsdə olduğu müddət ərzində vərəm xəstəliyinə düçar olduğu üçün müalicəyə sərf etdiyi xərclərin müqabilində maddi ziyana görə 10 000 avro tələb etmişdir.

91. Hökumət iddia etmişdir ki, ərizəçi öz tələbini əsaslandırma bilməmişdir.

92. Məhkəmə qeyd edir ki, Məhkəmə Qaydalarının 60-cı Qaydasına görə, ədalətli kompensasiyaya dair hər hansı bir iddia müvafiq sənədlər və vauçerlər əlavə olunmaqla yazılı şəkildə irəli sürülməlidir. Bu tələbin yerinə yetirilməməsi iddianın tam və ya qismən rədd edilməsinə səbəb ola bilər.

93. Hazırki işdə iddia olunan zərərin aşkar olunan pozuntu ilə səbəbli əlaqəsinin mövcud olduğu qəbul edilsə belə, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi iddiasını təsdiq edən hər hansı bir sənəd təqdim etməmişdir. Xüsusilə, o hər hansı bir resept və ya tibbi müalicəsinə sərf etdiyi xərclərini təsdiq edən digər sənəd təqdim etməmişdir.

94. Yuxarıdakılara əsasən, Məhkəmə ərizəçinin maddi ziyana görə iddiasını rədd edir.

2. Mənəvi ziyan

95. Ərizəçi mənəvi ziyana görə 10 000 avro tələb etmişdir.

96. Hökumət iddia etmişdir ki, ərizəçinin tələbi əsassızdır və tələb olunan məbləğ həddindən artıq çoxdur.

97. Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi mənəvi ziyanə məruz qalıb və bu ziyan təkcə pozuntuların müəyyən edilməsi ilə kompensasiya oluna bilməz, buna görə də, ona kompensasiya təyin olunmalıdır. Konvensiyanın 41-ci maddəsində tələb olunduğu kimi, Məhkəmə qiymətləndirməni ədalətli əsasda həyata keçirərək şikayətçiyə bu bənd üzrə 4 000 avro və bu məbləğdən tutula bilən vergi məbləğinin ödənilməsini təyin edir.

1.Məhkəmə xərcləri və digər məsrəflər

98. Ərizəçi yerli məhkəmələrdə çəkdiyi xərclərə görə 1000 avro tələb etmişdir. Bundan əlavə, ərizəçi Məhkəmədə yaranmış xərclərinə görə 1500 avro və poçt xərcləri üçün 100 avro tələb etmişdir.

99. Hökumət bildirmişdir ki, tələb əsassız və sənədlərlə təsdiq edilməmişdir.

100. Məhkəmənin presedent hüququna əsasən, ərizəçi məhkəmə xərclərinin və digər məsrəflərin əvəzinin ödənilməsi hüququna yalnız o halda malik olur ki, həmin xərclərin həqiqətən və zəruri olaraq çəkildiyi sübut edilsin və onlar miqdarca ağılabatan olsun. Hazırki işdə Məhkəmə müəyyən edir ki, ərizəçi yerli məhkəmələrdə və Məhkəmədə təmsil edilmişdir və Məhkəmə tələb etdiyi kimi nümayəndəliyi müvafiq sənədlərlə və müşahidələrlə təsdiq edilmişdir. Bu hal mübahisə doğurmur. Belə olan halda Məhkəmə çəkilən bütün xərclərə görə 2500 avro məbləğində kompensasiya təyin etməyi ağılabatan hesab edir (bax Rzaxanov Azərbaycanə qarşı, ərizə N4242/07, §92, 4 iyul 2013).

2. İcranın gecikdirilməsinə görə faiz

101. Məhkəmə məqsədəuyğun hesab edir ki, icranın gecikdirilməsinə görə faiz Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə əsaslanmalıdır və onun üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır.

BU ƏSASLAR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ

1. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi (ərizəçinin həbsinin kifayət qədər əsaslandırılmaması) və Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi (həbsin

uzadılmasının qanuniliyinə ədalətli baxılması) üzrə şikayəti qəbulolunan, qalan şikayətləri isə qəbul edilməyən elan edir;

2. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi pozulub;

3. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi pozulub;

4. *Qərara alır ki*,

(a) cavabdeh dövlət Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq bu qərarın qəti qərara çevrildiyi tarixdən sonra üç ay ərzində şikayətçiyə aşağıdakı məbləğləri ödəniş tarixində tətbiq edilən məzənnə üzrə Azərbaycan manatına çevrilməklə ödəməlidir:

(i) mənəvi ziyana görə 4 000 (on üç min) avro və bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləği;

(ii) məhkəmə xərcləri və digər məsrəflərə görə 2500 (üç min doqquz yüz on doqquz) avro və bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləği;

(b) yuxarıda qeyd edilən üç aylıq müddət bitdikdən sonra öhdəlik icra edilənə qədər yuxarıda qeyd edilən ödənilməli məbləğlərin üzərinə Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə bərabər olan adi faiz məbləği əlavə olunmalı və onun da üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır.

5. Əvəzin ədalətli ödənilməsi haqqında şikayətçinin qalan tələblərini rədd edir.

Qərar ingilis dilində tərtib edilmiş və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq 20 fevral 2014-cü il tarixində qərar barədə yazılı məlumat verilmişdir.

Sören Nielsen

Katib

İzabel Berro-Lefevr

Sədr